

Fogalomtár

Alapfokú iskolai végzettség:

A nyolcadik évfolyam - akár általános iskolában, akár hat - és nyolc évfolyamos gimnáziumban - sikeres elvégzéséről kiállított bizonyítvány.

Alap-szakképesítés:

Munkakör ellátására vonatkozó, egy foglalkozás, szakma gyakorlására felkészítő alapvető szakképesítés.

Állam által elismert (OKJ) szakképesítés:

Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítés. A Jegyzék határozza meg a képzésre vonatkozó alapadatokat (a szakképesítés típusa, szintje, tanulmányi területe, szakmacsoportba sorolás, szükséges iskolai végzettség stb.), a részletes követelményeket és leírást pedig az adott szakképesítésre vonatkozó szakmai és vizsgakövetelmény-rendelet tartalmazza.

Elágazás:

Egy szakképesítéshez kapcsolódó, ahhoz hasonló (legalább 80-85 %-ban azonos elemből álló); munkakör betöltésére szolgáló szakképesítés.

Példa: Ha ilyen szakképesítést szeretnénk tanulni, egy idő után választás elé kerülünk, pl. az ötvös szakma esetében, hogy mire szakosodjunk: aranyművesek, ezüstművesek, lánckészítők, drágakőfoglalkozók, cizellőrök vagy fémművesek legyünk-e. Ezt el tudjuk dönteni a munkaerő-piaci kereslet és az érdeklődésünk függvényében. Tehát nem ötvös képzést, hanem valamelyik „elágazás-képzést” fogjuk megszerezni, így aranyművesek, ezüstművesek, lánckészítők, stb. leszünk. Ezek mind az ötvös szakmához tartoznak, de annak egy részére specializálódunk.

Előírt szakmai előképzettség:

Szakképesítés megszerzéséhez szükséges, korábban megszerzett szakképesítés, megnevezését a szakképesítés szakmai és vizsgakövetelménye tartalmazza.

Előrehozott szakképzés:

Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező tanulók részére a szakmai képzés közvetlenül a 9. évfolyamon kezdődik. A képzési idő: 3 év, melynek egyharmad részében általános műveltséget megalapozó közismereti oktatás folyik. Szakmunkásvizsga a 3. év után tehető, mellyel a tanuló teljesíti a tankötelezettségét.

Első szakképesítés:

Az iskolai rendszerű oktatás keretében első alkalommal megszerzett minden olyan államilag elismert szakképesítés, amely munkakör betöltésére, foglalkozás, tevékenység gyakorlására jogosít.

Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (FEOR):

A FEOR rendszerbe foglalja a foglalkozásokat. A jelenleg érvényes FEOR 9 főcsoportot, a főcsoporton belül csoportokat, azon belül alcsoportokat tartalmaz. A rendszer alapján minden foglalkozáshoz négyjegyű kód rendelhető, ez szolgál a foglalkozások hivatalos azonosítására (pl. a munkaszereződéseknél, a statisztikáknál). A foglalkozások pontosabb meghatározására hatjegyű kódokat is szoktak alkalmazni.

Gimnáziumok:

A gimnáziumok lehetnek négy-, hat-, nyolc évfolyamosok. A két tanítási nyelvű iskolák osztályaiban és a nyelvi előkészítő osztályokban a nevelés és az oktatás a 13. évfolyamon fejeződhet be. A gimnáziumban általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés és oktatás folyik, illetve munkába állásra készít fel. A gimnáziumban a 11. évfolyamtól kezdődően munkába állást előkészítő, illetve segítő elméleti és gyakorlati tanítási óra is tartható.

Iskolai rendszerű nappali képzés:

Az iskolai rendszerű nappali képzésben részt vevők tanulói jogviszonyban állnak. Jár utánuk családi pótlék, az arra jogosultaknak árvaellátás. A képzést a 23. életév betöltésig be kell fejezni. Nappali rendszerű iskolai oktatásban abban az évben kezdheti utoljára a tanuló a tanévet, amelyben betölti a 22. életévét. Ha azonban az általános iskola első évfolyamát a hetedik életévében kezdte meg, vagy ha olyan szakképzésben vesz részt, amelyben a szakképzési évfolyamok száma meghaladja a kettőt, akkor abban az évben kezdheti utoljára a tanévet, amelyikben a 23. életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló esetén, valamint a súlyos beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló esetén, továbbá, ha a tanulmányi követelményeket azért nem tudták teljesíteni, mert a tanuló tartós gyógykezelés alatt állt, a fentiekben meghatározott életkorhoz három évet hozzá kell számítani. Kitalálódik a korhatár akkor is, ha a szakképzési évfolyamok száma kettőnél több.

Kompetencia:

Cselekvőképes tudás; azon ismeretek, készségek, képességek, magatartási, viselkedési jegyek összessége, amely által a személy képes lesz egy meghatározott feladat eredményes végzésére.

Középiskolai nevelés és oktatás iskolaformái:

- gimnáziumok (lásd a fogalomtárban)
- szakközépiskolák (lásd a fogalomtárban)
- szakiskolák (lásd a fogalomtárban)
- TISZK-ek (Térségi Integrált Szakképző Központok, lásd a fogalomtárban)

Középiskolai végzettség:

Középiskolai végzettséget az szerez, aki sikeres érettségi vizsgát tett. Az 1974 és 1986 közötti időszakban a középiskola negyedik osztályának elvégzésével is középiskolai végzettséget lehetett szerezni. Ahol a szakképzés megkezdésének, munkakör betöltésének stb. feltétele nem az érettségi, csak a középiskola elvégzése, a jogszabályokban a középiskola utolsó évfolyamának elvégzését (és nem középiskolai végzettséget) írják elő.

Második és további szakképesítés:

Minden olyan államilag elismert szakképesítés, amely munkakör betöltésére, foglalkozás, tevékenység gyakorlására jogosít, és már meglévő - államilag elismert - szakképesítés birtokában szerzik meg. A támogatás szempontjából figyelmen kívül kell hagyni azt az államilag elismert szakképesítést, amelyet iskolarendszeren kívüli oktatásban szereztek. Nem számít második szakképesítésnek a meglévő szakképesítéssel betölthető munkakör magasabb színvonalon való ellátását biztosító képzésben szerezhető szakképesítés.

Országos Képzési Jegyzék (OKJ):

Az állam által elismert szakképesítéseket és legfontosabb adataikat tartalmazó jegyzék.

OKJ-ban szereplő adatok

1. a szakképesítés azonosító száma (lásd OKJ-szám a fogalomtárban)
2. a szakképesítés megnevezése
3. a szakképesítések köre (lásd a fogalomtárban: alap-, rész-, ráépülő szakképesítések és elágazások)
4. hozzárendelt FEOR szám (lásd a fogalomtárban: Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere)
5. a képzés maximális időtartama.

OKJ-szám

Az új OKJ-ban az azonosító szám 15 számjegyből áll.

- az 1-2. számjegy a szakképesítés szintjét (lásd a fogalomtárban)
- a 3-5. a szakképesítés tanulmányi területét, (lásd a fogalomtárban)
- a 6-7. az azonos szintű és tanulmányi területű szakképesítések sorszámát,
- a 8. az alap-szakképesítést (lásd a fogalomtárban)
- a 9. a Részszakképesítést (lásd a fogalomtárban)
- a 10. az elágazást (lásd a fogalomtárban)
- a 11. a ráépülést (lásd a fogalomtárban)
- a 12-13. a Részszakképesítés vagy az elágazás vagy a ráépülés szintjét,
- végül a 14-15. számjegy az azonos szintű rész-szakképesítés, elágazás és ráépülés sorszámát jelzi.

Pályaismeret:

A pályaismeret azokat az ismérveket mutatja be, amelyeket a munkát végző embernek a pályán mint követelményt, feladatot figyelembe kell vennie; az adott foglalkozásról alkotott reális tájékozottság.

Pályakezdő:

A munkanélküli-ellátások szempontjából az minősül pályakezdőnek, aki nem töltötte be 25. életévét (felsőfokú végzettség esetén a 30. életévét), iskolai tanulmányait befejezte, vagy megszakította, és azt követően nem tudott elhelyezkedni, regisztráltatta magát az illetékes munkaügyi központ kirendeltségén, és vállalta az együttműködést.

Pályaválasztási tanácsadás:

Feladata a tanuló adottságainak, tanulási képességének, irányultságának szakszerű vizsgálata, és ennek eredményeképpen szakképesítés, felsőoktatási szak ajánlása. Budapesten a Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet Pályaválasztási és Pszichológiai Tanácsadó Osztálya (Budapest, VIII. Vas u.8-10. Telefon: 317-2333; www.fppti.hu) végez pályaválasztási tanácsadást.

Ráépülő szakképesítés:

Egy már megszerzett szakképzetségre épülő, hozzáadott modulokkal, elemekkel kiegészített speciálisabb/magasabb szintű szakképesítés. Például: megszerezzük a szakács szakképesítést, de szeretnénk továbbfejleszteni a tudásunkat, és még elvégezzük a diétás szakács kurzust. Ez több tudást, magasabb képzettséget jelent. Természetesen, ezáltal több lehetőségünk is adódik az elhelyezkedésre.

Részszzakképesítés:

Nem tartalmazza az alap-szakképesítés megszerzéséhez szükséges követelmények összes elemét, de így is legalább egy, többnyire egyszerű munkakör ellátására jogosít. Példa: Valaki pék-cukrász szeretne lenni. Az alapképzettség megszerzéséhez szüksége van különböző részek elsajátításához: gyorspékési sütő-eladó, mézeskalács-készítő, pék, sütőipari munkás, száraztészta gyártó. Elkezd a képzést, de egy idő után világossá válik, hogy nem tud a száraztészta-gyártó gépekkel dolgozni, nem sikerül a vizsga. Mégsem vész el a szakképesítése, hiszen a másik három részből megszerzi a bizonyítványt. Miután munkába áll, gyakorlatot szerez a gépeken is, folytatja a tanulást, és megszerzi az utolsó, száraztészta-gyártó végzettséget is, ezzel meglesz a teljes alapszakmai képzése.

Rokon-szakképesítés:

Mindazon hasonló szakképesítések felsorolása, amelyek esetében legalább egy követelmény-elem azonos. Példa: szakács-vendéglős.

A szakképesítés szintjei (az OKJ 1-2 számjegye):

21 Fizikai munkát igénylő munkakör betöltésére jogosító alapszintű szakképesítés, amely nem igényel befejezett iskolai végzettséget.

31 Fizikai munkát igénylő munkakör betöltésére jogosító középszintű szakképesítés, mely a szakmai és vizsga-

követelményben meghatározott bemeneti elméleti és gyakorlati tudáselemekre (a továbbiakban: bemeneti kompetencia) vagy a nyolcadik évfolyam elvégzésével tanúsított alapfokú iskolai végzettségre épül.

33 Fizikai munkát igénylő munkakör betöltésére jogosító középszintű szakképesítés, mely a szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott bemeneti kompetenciákra vagy a tizedik évfolyam elvégzésével tanúsított iskolai végzettségre épül.

51 Jellemzően fizikai munkát igénylő munkakör betöltésére jogosító középszintű szakképesítés, mely a szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott bemeneti kompetenciákra, szakmai előképzettségre vagy a középiskola befejező évfolyamának elvégzésére épül.

52 Fizikai vagy szellemi munkát igénylő munkakör betöltésére jogosító középszintű szakképesítés, mely a szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott bemeneti kompetenciákra, szakmai előképzettségre vagy érettségi vizsgára épül.

54 Jellemzően szellemi munkát igénylő munkakör betöltésére jogosító emelt szintű szakképesítés, mely a szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott bemeneti kompetenciákra, szakmai előképzettségre vagy érettségi vizsgára épül.

55 Érettségi vizsgára épülő felsőfokú szakképesítések.

61 Felsőfokú iskolai végzettségre épülő szakképesítések

A szakképesítések formájuk szerint lehetnek:

- iskolarendszerben megszerezhető szakképesítések (melyeket az OKJ az elvégzésükhöz szükséges évek számában jelöli meg)
- iskolarendszeren kívül (felnőttképzésben) megszerezhető szakképesítések, melyeket az OKJ az elvégzéshez szükséges órák számában jelöli meg

Szakképesítés tanulmányi területe:

Az OKJ-szám 3-5. számjegye. Fő csoportok:

- 1.) Oktatás;
- 2.) Humán tudományok és művészetek;
- 3.) Társadalomtudományi, gazdasági, jogi képzések;
- 4.) Matematika, számítástechnika és egyéb természettudományos képzések;
- 5.) Műszaki, ipari és építőipari képzések;
- 6.) Mezőgazdaság;
- 7.) Egészségügyi és szociális gondoskodás;
- 8.) Szolgáltatások.

Szakmacsoport:

Az államilag elismert szakképesítéseket tartalmazó Országos Képzési Jegyzék (OKJ) a szakképesítéseket 21 szakmacsoportba sorolja:

1. Egészségügy,
2. Szociális szolgáltatások,
3. Oktatás,
4. Művészet, közművelődés, kommunikáció,
5. Gépészet,
6. Elektrotechnika- elektronika,
7. Informatika,
8. Vegyipar,
9. Építészet,
10. Könnyűipar,
11. Faipar,
12. Nyomdaipar,
13. Közlekedés,
14. Környezetvédelem-vízgazdálkodás,
15. Közgazdaság,
16. Ügyvitel,
17. Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció,
18. Vendéglátás-idegenforgalom,
19. Egyéb szolgáltatások,
20. Mezőgazdaság,
21. Élelmiszeripar

Szakmai és vizsgakövetelmény:

A szakképesítésért felelős miniszter által jogszabályban kiadott központi képzési dokumentum. Az adott szakképesítésre való felkészítés, illetve a szakmai vizsga feltétele az SZVK rendelet megjelenése. Tartalmazza a szakképesítés megszerzéséhez szükséges képzés maximális időtartamát (a szakképzési évfolyamok számát, az óraszámot), az elméleti és gyakorlati képzési idő arányát, szakképző iskolában a szakképzési évfolyamok számát, a szakmai alapképzés időtartamát, a gyakorlati képzés eredményességét mérő szintvizsga szervezésének lehetőségét.

(Bővebben: https://www.nive.hu/index_sec.php)

Szakképzésben való részvétel feltételei:

Az Országos Képzési Jegyzék, illetve az egyes szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményei határozzák meg a szakképzésben való részvétel iskolai végzettség, szakmai előképzettség szerinti és egyéb feltételeit.

Szakmai egészségi alkalmasság:

Egyes szakképesítések megszerzését, illetve a képzésben való részvételt a szakmai és vizsgakövetelményeket tartalmazó jogszabály egészségi alkalmassághoz kötheti. Ha a szakiskola vagy a szakközépiskola olyan szakképesítés megszerzésére készít fel, amelyhez egészségügyi követelményeknek, pályaalkalmassági követelményeknek kell megfelelni, az első szaképzési évfolyamra való felvételnél, átvételnél, illetőleg a továbbhaladásnál az egészségügyi és a pályaalkalmasságra vonatkozó szakvéleményt figyelembe kell venni. A közismereti (9.) évfolyamra való felvétel nem köthető egészségügyi és pályaalkalmassághoz.

Szakközépiskolák:

A szakközépiskolában érettségire felkészítő általános műveltséget megalapozó képzés zajlik. A két tanítási nyelvű és a nyelvi előkészítő képzés (öt évfolyam) kivételével a szakközépiskolának négy középiskolai évfolyama van. A szakközépiskolákban 9. évfolyamtól kezdődően a Nemzeti Alaptantervben meghatározott szakmai orientáció, a 11. évfolyamtól kezdődően az Országos Képzési Jegyzék szerinti elméleti és gyakorlati szakmacsoportos alapozó oktatás folyhat. A szakközépiskolában a tanuló a középiskolai évfolyamon felkészül az érettségi vizsgára, valamint a felsőfokú iskolai továbbtanulásra. Előkészül a szakképzésre való bekapcsolódásra, illetve a munkába állásra.

Szakiskolák:

A szakiskola 9. évfolyamán általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, pályaaorientáció, gyakorlati oktatás, 10. évfolyamon a kötelező tanórai foglalkozások legfeljebb 40%-ában szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás folyik. A gyakorlati oktatást iskolai tanműhelyben kell megszervezni. A szakképzési évfolyamokon a szakmai és vizsgakövetelmények alapján szakmai vizsgára való felkészítés folyik.

A szakiskolában felzárkóztató oktatás szervezhető azoknak a tanulóknak, akik alapfokú iskolai végzettség hiányában kívánnak bekapcsolódni a szakképzésbe. A szülő legkorábban abban az évben kérheti a felzárkóztató oktatást, amelyben a tanuló betölti a 15. életévét. Az, aki a felzárkóztató oktatás megkezdésekor nem tölti be a 16. életévét, a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadó alapján kapcsolódhat be a felzárkóztató oktatásba. A felzárkóztató oktatás egy vagy két tanítási évig (10 vagy 20 hónapig) tart. A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelése és oktatása céljából a szakiskola speciális szakiskolaként vagy készségfejlesztő speciális szakiskolaként is működhet.

- Speciális szakiskolaként működik, ha a többi tanulóval (fogytékossága miatt) együtt haladásra képteleneket készít fel szakmai vizsgára.

- Készségfejlesztő speciális szakiskolaként működik, ha középsúlyos értelmi fogytékos tanulók részére biztosítja az életkezdéshez való felkészülést.

Mindkét esetben a szakképzési évfolyamok száma kettő. Kizárólag szakképzési évfolyammal akkor működhet a szakiskola, ha olyan tanulókat készít fel a szakmai vizsgára, akik eredményesen befejezték a 10. évfolyamot, vagy teljesítették a tankötelezettségüket.

Szakmacsoportokhoz szükséges főbb lelki tulajdonságok:

Bizonyos egészségügyi problémák, személyiségünk tulajdonságai, valamint képességeink fejlettségi szintje is befolyásolja a továbbtanulás irányát. Az egyes szakmák megtanulása mellett elsajátított szakmai ismereteket (személyiségünk változásait) hívjuk szakmai szocializációnak. Például:

Szolgáltató területeken egyik legszükségesebb tulajdonság a jó kapcsolatteremtő képesség, a jó beszédképesség, udvariasság, kedvesség, a segítő- és szolgálatkészség, a megosztott figyelem és a türelem. Főleg vendéglátás, kereskedelem, idegenforgalom, egészségügyi, szociális gondozói és pedagógiai területeken fontos tulajdonság még az empátia (beleérző képesség), az érzékenység, a gondoskodó, törődő hozzáállás (attitűd).

A manuális, kézügyességet igénylő szakmáknál (készítő, alkotó, javító jellegű miatt) jó szemmértékre, vizuális memóriára, pontosságra, türelemre, sok esetben kitartó és precíz figyelemre van szükség. A csoportos munkavégzésű helyeken elsősorban a jó együttműködési készség, a felelősségteljes munkamegosztás és a hatékony munkaszervezésre való képesség a fontos. A kézügyességet igénylő szakmák a két kéz finom mozgásainak összerendezettségét igénylik.

Az adminisztratív jellegű munkák irodai környezetben zajlanak. Azoknak javasoljuk ezeket a szakmákat, akik kellően fejlett figyelemkoncentrációs képességgel rendelkeznek és jó az alkalmazkodó készségük, fejlett fogalmazó- és íráskészséggel rendelkeznek, jól áttekinthető munkaszervezésre képesek (pl. ügyintézők, menedzserek, asszisztensek és informatikai munkavégzők).

A mezőgazdasághoz köthető munkákban szükség van az élőlények iránti szeretetre, tiszteletre, alázatira, a rend szeretetére, a jó figyelem-megosztási képesség-

re, a racionális munkaszervezésre és a higiéniára. Az ilyen jellegű munkák fejlett esztétikai, szín- és formai érzéket, kézügyességet és ötletességet igényelnek. Ez utóbbiakra szükség van a művészeti szakterületeken is.

Vannak olyan szellemi pályák, amelyekhez elég a középfokú végzettség, a pontosságra törekvés, a szívósság, a koncentrált gondolkodás, az analízáló (elemző) és a szintetizáló (összefoglaló) készség. Fontos tulajdonság még a céltudatosság, a fejlett logikai érzék, a jó memória, a magas mentális (érzelmi) színvonal, a team (csoportos) munkában pedig a rugalmas alkalmazkodás.

Tankötelezettség:

A Magyar Köztársaságban a módosított 1993. évi LXXIX. sz. törvény szerint minden gyermek tanköteles. A gyermek tankötelessé válik, ha eléri az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget, legkorábban abban a naptári évben, amelyben a 6., legkésőbb amelyben a 8. életévét betölti. A tankötelezettség teljesítése a tanév első tanítási napján kezdődik, és annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló 18. életévét betölti.

Tanulói jogviszony:

A tanuló az iskolával tanulói jogviszonyban áll. A tanulói jogviszony a beiratkozással jön létre és az elbocsátás, az intézményből való kizárás kimondásának, illetve a tanulói névsorból való törlésének napjáig tart. A képzés befejezése esetén a tanulói jogviszony a vizsgaidőszak utolsó napján szűnik meg.

Térségi Integrált Szakképző Központ (TISZK):

Szakképző iskolák, esetleg felsőfokú szakképzést folytató felsőoktatási intézmények társulása szakképzési feladatok összehangoltan történő ellátására. Feladata a szakképzés feladatainak a jelenleginél hatékonyabb formában történő megszervezése. A TISZK-ek szakképzési évfolyamán az Országos Képzési Jegyzékben meghatározottak szerint az utolsó középiskolai évfolyam elvégzéséhez, illetve a középiskolai végzettséghez kötött szakképzések körében felkészítenek szakmai vizsgára. Kizárólag szakképzési évfolyammal működhet a szakközépiskola, illetve TISZK, ha érettségi bizonyítvánnyal rendelkező tanulókat készítenek fel szakmai vizsgára. A szakmai vizsgára felkészítő szakképzési évfolyamok számát a szakképzési jegyzék határozza meg.